

Radim Bělohrad – Normativní etika poznámky k přednáškám

1. Argumentace v etice

Co je argument

Rozdíl mezi dedukcí a indukcí

Morální argumenty

Nejlepší je brát je jako zjednodušené deduktivní argumenty, doplnit všechny relevantní předpoklady, aby byl argument platný, a poté zkoumat pravdivost jednotlivých předpokladů.

Příklad interrupce:

Oponenti - vzít nevinné bytosti život je nemorální, pokud to neslouží k záchraně života
Zastánci - žena má právo zacházet se svým tělem dle libosti, pokud tím nezpůsobí újmu jiné bytosti.

Rekonstrukce argumentu oponentů

P1: Vzít nevinné bytosti život je nemorální, pokud to neslouží k záchraně života.

Z1: Interrupce je nemorální, pokud neslouží k záchraně života.

Vložit předpoklady

P2: Interrupce je ukončení života nevinné bytosti

P3: Jediný život, který lze interrupcí zachránit, je matčin.

Z: Interrupce je nemorální, pokud neslouží k záchraně matčina života.

Rekonstrukce argumentu zastánců

P1: Ženy mají právo zacházet se svými těly dle libosti, pokud nezpůsobí újmu jiné osobě.

P2: Právo zacházet s tělem dle libosti zahrnuje libovolný lékařský zákrok.

Z1: Ženy mají právo na libovolný lékařský zákrok, pokud nezpůsobí újmu jiné osobě.

P3: Interrupce je lékařský zákrok

Z2: Ženy mají právo na interrupci, pokud nezpůsobí újmu jiné osobě.

P4: Interrupce způsobí újmu jedině plodu, což není osoba

Z3: Ženy mají právo na interrupci.

Oba argumenty jsou deduktivně platné, ale ne oba mohou být dokonalé. Je třeba zkoumat pravdivost předpokladů.

Jak rekonstruovat

Platná deduktivní schémata, která lze použít k rekonstrukci argumentů:

Jestliže P, potom Q

P

Tedy, Q

Jestliže P, potom Q

Non-Q

Tedy Non-P

Všechna P jsou Q

R je P

Tedy R je Q

Všechna P jsou Q

R není Q

Tedy R není P

P nebo Q

Non-Q

Tedy P

Další zásady:

Dostatek premis, aby byl argument platný

P1: Vše nepřirozené je nemorální

Z: Homosexualita je nemorální

Co chybí?

Premisy musí být dost obecné, aby nebyly ad hoc

P1: Pokud je homosexualita nepřirozená, je nemorální

P2: Homosexualita je nepřirozená

Z: Homosexualita je nemorální.

Princip vstřícnosti

Rekonstruovat pomocí nejpřijatelnějších předpokladů.

Právo ženy zacházet se svým tělem dle libosti zahrnuje právo podstoupit libovolný lékařský zákrok.

Nikoli: ...zahrnuje právo zavraždit své děti.

Předpoklady musí být v souladu s oponentovými dalšími názory.

Pokud někdo argumentuje proti homosexualitě z pozic katolické teologie, tak při

rekonstrukci jeho argumentu nelze používat předpoklady, které jsou s ní nekonzistentní.

Předpoklady nesmí obsahovat to, co se snaží dokázat

Právo ženy zacházet se svým tělem dle libosti zahrnuje právo učinit cokoli morální
Interupce je morální
Žena má právo na interupci.

Pozor na ekvivokaci výrazů

Nepřirozený - deviantní, nebo mimo běžnou praxi.
Je-li homosexualita mimo běžnou praxi, neznamena, že je deviantní.

Hodnocení morálních argumentů

Metoda protipříkladu - důkaz, že předpoklady nepodporují závěr

Všechny vraždy by měly být trestné
Interupce by měla být trestná
Interupce je vražda

Všechny V jsou T
I je T
I je V

Všechna jablka jsou ovoce
Hruška je ovoce
Hruška je jablko

Nalezení protipříkladu je způsob jak zpochybnit obecnou premisu

Je pravda, že žena má právo podstoupit jakýkoli lékařský zákrok?
Co lékařské experimenty, které nebyly dosud schváleny?
Co postupy, které byly zakázány, protože jsou neúčinné nebo nebezpečné?

Je ukončení života nevinné bytosti vždy nemorální, když nejde o záchranu jiného života?
Argument s houslistou ukazuje, že to tak být nemusí.

Lhaní je vždy nemorální. Co milosrdná lež?

Zpochybnění skrytých předpokladů, na kterých stojí premisy argumentu.
Plod není osoba. Skrytý předpoklad, že osoba je bytost s komplexními mentálními vlastnostmi schopná morálního rozhodování. Je to správné pojetí osoby?

Řada skrytých předpokladů budou morální principy. (princip užitku, respekt, spravedlnost)
Jejich přijetí či odmítnutí velmi často závisí na morálních intuicích. Tyto lze testovat pomocí myšlenkových experimentů, někdy zpochybnit a vyvrátit.

Další zdůvodnění

Kauzální inference

Usuzujeme z přítomnosti příčiny na přítomnost důsledku nebo naopak

Na horizontu je kouř, nejspíš tam hoří dům
Pivo je už půl hodiny v mražáku, nejspíš bude zmrzlé.

Petr si bere dva aspiriny denně a nikdy nemá rýmu.
Aspirin je dobrá prevence proti rýmě.

- a) Vzorek musí být dostatečně velký (Petr nestačí)
- b) Vzorek musí být dostatečně reprezentativní (Je Petr dostatečně typickým představitelem populace?)
- c) Kontrolní skupina - skupina lidí, kteří jsou stejní jako Petr, ale aspirin neberou. Mají rýmu?

Možné klamy:

- Záměna příčiny a důsledku - nejlepší topmanažeři mají plat 70 tisíc, takže když dáme Petrovi 70, stane se nejlepším manažerem.
- Záměna korelace za příčinnost - zesílil vítr a zatáhla se obloha
- Poté, tedy proto - jaderné výbuchy a přítomnost tornád.

Analogie

Jednou ráno se probudíte a zjistíte, že s vámi v posteli leží bezvědomý houslista. Je to slavný houslista, kterému diagnostikovali fatální nemoc ledvin. Společnost milovníků hudby zjistila, že jste jediným člověkem, který má vhodný typ krve, a tedy může pomoci. Unesli vás a minulou noc napojili houslistův oběhový systém na váš, aby vaše ledviny čistily jeho krev. Kdyby jej odpojili, zemřel by, ale za devět měsíců se uzdraví a může být odpojen.

Tak jako v případě houslisty neexistuje mravní povinnost vaše tělo poskytnout, tak také v případě těhotenství neexistuje mravní povinnost poskytnout vaše tělo plodu.

Primární analogát

- Je to osoba
- Je životně závislá na vašem těle
- Doba devět měsíců
- Do vztahu jste vstoupili nedobrovolně
- Nemáte povinnost v tomto vztahu setrvávat

Sekundární analogát

Stejné charakteristiky

Kdy je analogie silná a kdy slabá: podstatné charakteristiky, podstatné rozdíly.

Odkazem na autoritu

Argumentem ad hominem

Argumentem šikmé plochy

Predikce

Induktivní generalizace

*Odkaz na autoritu
Odkazem na nevědomost
Úhybným manévrem
Strašákem.*

Literatura:

Olen, Van Camp, Barry. *Applying Ethics – A Text with Reading* (kap. 2 je věnována argumentaci v etice)

2. Vymezení normativní etiky

Co je normativní etika

Otázka: vytvořte seznam etických otázek

Odpověď

- Jak mám žít?
- Co mám dělat se svým životem?
- Co mám dělat?
- Jakým člověkem mám být?
- Jaké jednání je správné?

Centrální odpověď je, jak mám žít, to je výzva pro normativní etiku.

Relativismus

Otázka: napište odpovědi na tyto otázky a posuďte jejich slučitelnost

- Různost odpovědí, kdo má právo rozhodovat? Je nesouhlas fatální?

Odpověď:

Navzdory nesouhlasu existují jasné případy nemorálního jednání.
Zapálit dítě pro potěšení.

Normativní etika je pokus na tyto otázky nalézt uspokojivou odpověď

Normativní etika, metaetika, aplikovaná etika

Normativní etika

- Nabízí obecné odpovědi na otázku, jak žít.
- Snaží se nalézt a obhájit obecné principy, které správné jednání řídí.
- Proč je nemorální zapálit dítě? Protože to odporuje principu, že nemáme způsobovat utrpení nevinným bytostem.
- Snaha nalézt, systematizovat, setřídit a posoudit slučitelnost, obhájit obecné principy správného jednání.
- Jeden princip, nebo množství vzájemně neredukovatelných?

Aplikovaná etika

- Aplikace obecných principů na konkrétní případy
- Může být značně obtížná
- Principy aplikované etiky mají také úroveň obecnosti
- Neexistuje ostrá hranice mezi normativní etikou a aplikovanou.

Srovnej:

Proč by Alena neměla jít na potrat?

Protože potrat způsobuje smrt lidské bytosti a Alena k tomu nemá žádné vážné důvody

Proč by to měl být problém?

Protože zabít nevinnou lidskou bytost je nemorální?

Proč je to nemorální?

Protože tím připravíme tuto bytost o velké množství blaha, které by jinak mohla zažít?

No a?

No přece snižovat množství blaha a zvyšovat množství utrpení na světě je nemorální?

Jde o kontinuum stále obecnějších otázek a hranice mezi normativní a aplikovanou etikou není zcela vymežitelná.

Metaetika

Dialog:

Petr: Bylo správné zveřejňovat karikatury Mohameda v novinách?

Jana: Myslím, že každý má právo vyjadřovat svůj názor, tak proč by to nebylo správné?

Petr: To ano, ale je to tak i v případě, že se tím dotýkáš náboženského citění muslimů?

Jana: Hm, možná ne. Ale stejně, co to znamená správné? Pro někoho je správné mít trest smrti, pro jiného ne. Stejně je to všechno relativní a my nikomu náš názor nutit nemůžeme.

Dvě odlišné skupiny otázek:

Normativní otázky

Upírat někomu možnost se svobodně vyjádřit je nemorální. Týká se to všech bytostí? I žen a černochů? Co neonacistů a komunistů? Co když vyjádření toho názoru povede k třetí světové válce? Jde o fundamentální princip, nebo jej lze podřadit pod něco obecnějšího?

Metaetické otázky

Co znamená "správné"? Lze poskytnout adekvátní definice pojmů "správný", "špatný", "morální", "nemorální" ...

Když tvrdíme, že je něco nesprávné, připisujeme tím vlastnost nějakým činům? Jakou povahu má tato vlastnost? Je to empirická vlastnost? Jakým způsobem poznáváme správnost a nesprávnost činů? Našich pět smyslů nám k tomu patrně nestačí.

Můžeme vůbec vědět, že něco je správné či ne, nebo si to jen myslíme a nemáme dostatečné zdůvodnění? Jak můžeme poznat, zda činy mají tyto vlastnosti?

Jaký je vztah mezi morálními fakty (pokud jsou to fakta) a vědeckými? Pokud morální fakta neexistují, co vyjadřujeme, když vyřkneme nějaké morální tvrzení?

Sémantické, epistemologické, logické a metafyzické otázky, týkající se morálky.

Nezávislost etiky a metaetiky

Dva lidé by mohli mít stejné názory na epistemologické a metafyzické otázky morality a

přesto se lišit v názoru na moralitu zabití. Jeden bude naturalistický realista a druhý intuicionista a přesto budou oba proti trestu smrti. Naopak dva lidé se mohou lišit v definici správného jednání, jeden bude zdůrazňovat roli důsledků, jiný roli motivů, a přitom se oba shodnou, že zabití je nemorální.

Co normativní etika není

Není deskriptivní - nejde o to, jak lidé jednají, ale jaké jsou morální požadavky, aby jednali. Skutečné jednání může být v rozporu s morálním. Moralitu nelze prokázat nebo vyvrátit poukazem na skutečnost, že tak lidé jednají. Nepopisuje názory společenských skupin či jednotlivců - nezajímá nás, jak si jednotlivé společenské skupiny či národy myslí, že bychom měli jednat - to je otázka sociologická, antropologická nebo historická. Jde o to, jak bychom měli skutečně, opravdově jednat. Jde o to, zda se tyto jednotlivé skupiny mylí v tom, co si myslí, či ne. Normativní etika musí hodnotit jednotlivé opoziční teorie správného jednání, zvažovat evidenci pro a proti a důvody pro jejich přijetí.

Není totéž co právo - právo může dovolovat nemorální činy a zakazovat morální. Otroctví bylo legální, ale ne nemorální. Potrat je možná nemorální, ale není nelegální. Právo by mělo reflektovat moralitu, nikoliv naopak.

Moralita není totéž co racionalita - činy, které jsou morální, nemusí být racionální. Viz recyklace, požívání masa z velkochovů a podobně.

Zdůvodnění normativních teorií

- Existuje řada konkurenčních teorií o tom, jak správně žít
- Nemohou být všechny pravdivé, musíme si vybrat
- Výběr je metaetická záležitost
- Srovnání zdůvodnění ve vědě a v etice.
- Jak probíhá zdůvodnění ve vědě?
- Empirická evidence, experimenty, testování predikcí pomocí pozorování
- Jak v etice?
- Jak by vypadal experiment v etice? Pozorování, jak někdo umírá po bodnutí nožem? Opakované pozorování?
- Empirická evidence nepomůže, i když může být relevantní - Je nemorální podat někomu čaj s kyanidem, protože kyanid způsobuje smrt (empirický fakt)
- Někdo tvrdí, že pokud nelze etické principy zdůvodnit empiricky, pak to nelze vůbec a jde jen o otázku vkusu nebo osobního názoru.
- Matematika a její důkazy také nejsou empirické. Empirie není jediný způsob zdůvodnění.
- Intuice
- Jaké intuitivní reakce v nás vyvolává daná morální situace a srovnání těchto reakcí s tím, co o dané situaci říká normativní teorie
- Tyto situace mohou být hypotetické - myšlenkové experimenty
- Žádná teorie neodpovídá všem našim intuicím, vytvořit ucelenou teorii, která pokryje všechny naše intuice v různých případech je velice složité.
- Intuice také nejsou nevyvratitelné. Některé jsou slabé, nejisté, máme je v důsledku předsudků, iracionality a podobně.
- Evidenční role intuicí - žádná, bezchybná, něco mezi.
- Intuice o případech, intuice o samotných principech a teoriích.

- Zdůvodnění morálky znamená nalezení rovnovážného stavu mezi našimi intuicemi ohledně případů a intuicemi ohledně principů. Můžeme se vzdát principů i intuicí a snažíme se nalézt takovou teorii, která odpovídá co největšímu množství co nejlepších intuicí. Reflektovaná vyváženost.

Literatura:

Kagan, S. *Normative Ethics* (vymezení a zdůvodnění normativní etiky)

Miller, A. *Introduction to Contemporary Metaethics* (vymezení a problémy metaetiky)

Singer, P. *Practical Ethics* (vymezení a problémy aplikované etiky)

Rawls, J. *A Theory of Justice* (obsahuje koncepci reflektované vyváženosti zdůvodňující roli intuic v normativní teorii)

3. Morální faktory

Morální charakter činu - povinnost, možnost či zákaz - je dán řadou různých faktorů, tzv. morálních faktorů.

Příklad

Topící se žena, jen já ji mohu zachránit. Je správné to udělat?

- Dobrý důsledek - zachráněný život
- Pokud musím ukrást loď - porušuji právo na soukromé vlastnictví.
- Pokud je to moje žena - zvláštní povinnosti vůči blízkým osobám.
- Pokud tím riskuji život - riziko pro činitele
- ...

Tyto různé faktory lze chápat dvěma způsoby

- Epistemicky - ukazují nám, jak lze zjistit, zda daný čin je správný
- Metafyzicky - ukazují, v čem správnost spočívá, z čeho je složena

Pro mnohé situace analýza morálních faktorů není ani možná, ani nutná. V každodenních situacích si vystačíme s pravidly chování, které nám vštípili rodiče a pedagogové.

Analýza faktorů je nezbytná u složitých mravních otázek - interupce, trest smrti, eutanázie, morální dilemata a pod

Zásadní rolí normativní etiky je

- Nalézt relevantní normativní faktory
- Specifikovat přesně obsah a meze daného faktoru - například dobré důsledky - co to přesně je?
 - Vysvětlit, proč je daný faktor pro danou otázku vůbec relevantní.

4. Důsledky činu jako normativní faktor

Jeden z normativních faktorů je hodnota důsledků činu; zda má čin dobré důsledky, nebo špatné. Všichni se shodnou, někteří považují jen za jeden možný faktor.

Norma: měli bychom jednat tak, aby důsledky našeho jednání byly co nejlepší.

Máme-li volbu, měli bychom vybrat ty činy, které budou mít nejlepší možné důsledky, tzn. maximalizují dobro a minimalizují zlo.

Všechny důsledky se počítají - krátkodobé i dlouhodobé, přímé i nepřímé.

Příklad: Obamova reforma zdravotnictví, naše reforma penzijního systému. Krátkodobé účinky negativní, dlouhodobé pozitivní. Lepší alternativa, než opatření, které mají krátkodobé účinky kladné a dlouhodobé žádné nebo negativní.

Příklad: Mám zachránit pět lidí, ale jsem schopen zachránit jen jednoho. Kamarád, zdatnější plavec může zachránit všech pět. Měl bych přenechat záchranu kamarádovi. Přímé důsledky mého jednání moc dobré nebudou (nezachráním nikoho), ale nepřímé budou značné (pět lidí přežije).

Dobro o sobě x dobro instrumentální

Dobro, o které jde, při zvažování důsledků jednání, je dobro o sobě, nikoli instrumentální.

Instrumentální dobro: některé věci jsou dobré jen proto, že jejich použití vede k navýšení něčeho, co je dobré o sobě. Příklad: peníze. Málokdo má doma peníze jen proto, že to jsou hezké papírky. Léky, vlasové kondicionéry a automobily. Lidi, kteří povyšují tuto instrumentální hodnotu na dobro o sobě odsuzujeme (Vondráčková - povýšila hodnotu peněz nad přátelství)

Dobro o sobě: Některé jevy jsou dobré o sobě: například fyzická rozkoš, některé jsou špatné o sobě - fyzická bolest. Důvod, proč je akumulovat, nebo eliminovat, spočívá v nich samých.

Morální status činu je dán množstvím dobra o sobě, které je jeho důsledkem, nikoli instrumentálního dobra.

Příklad: volba mezi tím, zda věnuji jeden automobil sociálně slabé rodině, která si jej nemůže dovolit, nebo deset automobilů miliardáři, který už jich má čtyřicet. Ve druhém případě je větší množství instrumentálního dobra - deset automobilů - ale menší množství dobra o sobě - miliardář z něj nebude mít takové potěšení, jako chudá rodina.

Vyšší míra instrumentálního dobra může být evidencí pro budoucí vyšší míru dobra o sobě: větší množství peněz obvykle znamená víc potěšení. Je to ale jen heuristická pomůcka, kterou nemůžeme výběr činů zdůvodňovat. Posledním důvodem je míra dobra o sobě.

Literatura:

Feldman, F. *Doing the Best We Can* (detailní diskuse problému důsledků činu)

5. Teorie blaha

Morální status činu je určen řadou morálních faktorů.

Jedním z morálních faktorů je kvalita jeho důsledků.
Kvalita důsledků je sama dále určena jinými faktory nižšího řádu.
Jedním z nich je blaho (well-being).

Norma: čin má lepší důsledky než jiný čin, pokud jeho důsledky zvýší množství lidského blaha.

V čem spočívá blaho? Jaké jsou jeho komponenty?

Hedonismus - blaho je přítomnost rozkoše a nepřítomnost bolesti.

Zvýšením rozkoše se zvýší blahobyť
Snížením rozkoše se sníží blahobyť

Všichni souhlasí, že rozkoš je alespoň jeden komponent blaha. Hedonismus tvrdí, že je to jediný komponent.

Jediná věc, která zavdává člověku důvod žít, je rozkoš.

Druhy hedonismu:

Psychologický hedonismus - jediný motiv lidského jednání je maximalizace rozkoše a minimalizace bolesti (deskriptivní tvrzení)

Etický hedonismus - každý by měl z morálního hlediska maximalizovat rozkoš a minimalizovat bolest (neříká nic o hodnotách)

Hodnotový hedonismus - existuje jen jedno dobro o sobě - rozkoš - a jen jedno zlo o sobě - bolest.

Hedonismus v otázce blahobyti - neříká, že jediné dobro je rozkoš, ale že blaho spočívá jediné v rozkoši. To je zcela kompatibilní s existencí dalších forem dobra.

Srovnej:

- hodnotový hedonismus - mravnost skutku < kvalita důsledků (dobro, zlo) = množství rozkoše a bolesti

- Hedonismus blahobyti - mravnost skutku < kvalita důsledků (dobro, zlo) < různé faktory z nichž jeden je míra lidského blaha = míra lidské rozkoše

Jak určit blaho člověka?

Jak srovnávat životy, které jsou směsí rozkoše a bolesti?

Kvantitativní hedonismus (Bentham)

Sčítáním rozkoší a odečítáním bolestí. Rozhodující je délka rozkoše a její intenzita. Délka vynásobená intenzitou rozkoše, od toho odečíst délku vynásobenou intenzitou bolesti, výsledkem je blaho člověka.

Všechny formy rozkoše jsou stejně hodnotné: třináct minut intenzivního prožitku z poslechu Wágnera je stejně hodnotné jako třináct minut intenzivního prožitku z jezení uzeného bůčku.

Námitka - filozofie pro prasata

Je zjevné, že si některých rozkoší vážíme více než jiných - že existují kvalitativní rozdíly mezi rozkošemi.

Příklad: želva, které se 250 let válí v písku a plave v jezírku, nemá nedostatek jídla a pití - konstantní hladina spokojenosti. Člověk, který žije osmdesát let. Dejme tomu, že v součtu je míra jejich blaha podobná. Kdo by si chtěl vyměnit život s želvou?

Kvalitativní hedonismus (Mill)

Kromě trvání a intenzity rozlišil ještě kvalitu rozkoše. Existují různě kvalitní formy rozkoše - nižší, které se vztahují k tělu, a vyšší, které se vztahují k duchu a intelektu. (přátelství, láska, umění, objevy, kreativita, pochopení)

Jak rozlišit, která forma rozkoše je kvalitnější? Otázat se expertů - osob, které mají zkušenost s oběma formami, kterou z nich preferují. Možné potíže takové kandidáty najít.

Námitka: pokud existují různé druhy rozkoše, na kterých může záviset blaho, nemohly by existovat ještě jiné formy blaha, které by nebyly rozkošemi?

Teorie mentálních stavů

Možná bychom měli identifikovat blaho obecně s určitými mentálními stavy. Existují hodnotnější mentální stavy a méně hodnotné, přičemž rozkoš je pouze jedním typem hodnotných stavů.

Na první pohled přesvědčivé - myšlenka, že aby něco mohlo být blahem, musí to být vnímáno. Není-li to vnímáno, nemůže to být blahem. "O čem nevíš, to tě nebolí."

Problém:

Úspěšný a milovaný muž, skvělý podnikatel, spousta přátel. Zemře zcela spokojen. Ve skutečnosti manželkou podváděn, obchodními partnery tunelován, přátelé jen kvůli penězům. Teorie mentálních stavů musí usoudit, že jeho život byl blažený. Ve skutečnosti však máme dojem, že to tak není.

Blaho není jen subjektivní záležitost, teorie mentálních stavů se musí mýlit.

Přístroj na zkušenosti je další protipříklad.

Co tedy konstituuje blaho, když ne kvalitní mentální stavy? Možná odpověď: když dostaneme od života, co chceme, tj. nejen nějaké simulace toho, co chceme, ale skutečně to, co chceme. Pokud chci zdolat Everest, pak dosáhnu blaha jen tehdy, pokud jej skutečně zdolám, nikoli budu-li mít pouze mentální stav zdolání.

Preferenční teorie blaha

Blaho spočívá v uspokojení našich přání a preferencí. Pokud jsou, jsem na tom lépe, než pokud nejsou. Uznává, že mentální stavy jsou jednou z determinant blaha, ale nikoli jedinou.

Teorie mentálních stavů může protestovat, že jediný způsob jak skutečně mít kvalitní mentální stavy je autenticky zažít to, co popisují. Jinak budou vždy neautentické tedy nekvalitní a nebudou zvyšovat naše blaho. Preferenční teorie nesouhlasí - přítomnost autentických mentálních stavů je jen vedlejší produkt toho, na čem nám záleží, tj. uspokojení preferencí.

Důležité: člověk si nemusí být vědom, že jeho preference jsou uspokojeny, aby se měl dobře. Jeho mentální stavy nejsou rozhodující. "Může tě bolet i něco, o čem nevíš"

Námítka:

Řada mých preferencí je založena na špatných informacích, nezkušenosti, předpojatosti, iracionalitě nebo chybách v úsudku. (chtěl bych mít stránku na facebooku). Zdá se nepříjemné, že když dostanu od života v těchto případech to, co chci, budu na tom lépe. Preferenční teorie na tom musí trvat.

Teorie ideálních (x aktuálních) preferencí

Omezuje preference, které mají vliv na blaho, jen na ty, které by člověk měl, kdyby byl plně racionální, informovaný, nepředpojatý...(jako takový bych nechtěl mít stránku na fejsbuku)

Nabízí se důležitá otázka: proč máme omezovat preference jen na ideální preference? Proč jen ty ideální přispívají k našemu blahu a ty aktuální nikoli?

Přirozená odpověď, protože jen ty ideální preference odrážejí hodnoty, které skutečně stojí za to mít! Aktuální preference mohou odrážet pseudo-hodnoty. Kdybychom byli plně informovaní, pak kdybychom dostali, co chceme, byli bychom na tom lépe, protože v takovém případě bychom si přáli skutečně jen to hodnotné.

Pak ovšem preference hrají v této teorii jen instrumentální hodnotu. Nejsou samy důležité. Zdroj hodnoty jsou samotné hodnotné věci. Nikoli fakt, že po něčem toužíme a ono je to uspokojeno.

Objektivní teorie blaha

Tvrdí, že blaho člověka se zvýší, pokud dostane v životě věci, které jsou objektivně hodnotné, bez ohledu na to, jestli a) jsou předmětem jeho preferencí, b) vyvolají kvalitní mentální stavy, c) přinesou rozkoš

Příklady objektivních hodnot: uznání, kreativita, zdraví, vědomosti, přátelství, svoboda, sláva a respekt.

Preferenční teoretik může tvrdit, že přesně to bychom si v ideálním případě přáli. Hedonista může tvrdit, že přesně to přinese největší množství rozkoše, teoretik mentálních stavů že to přinese největší množství kvalitních mentálních stavů. Objektivní teoretik však tvrdí, že tyto předměty jsou hodnotné o sobě, jejich hodnota se neodvívá od skutečnosti, že si je přejeme, nebo že vytváří kvalitní mentální stavy či rozkoš. Je to právě naopak.

Proč zrovna tyto objekty jsou hodnotné o sobě? Kontroverze, možná odpověď, protože

jsou to dokonalosti. Jsou to ty aspekty, které realizují lidskou esenci a rozvíjí jeho přirozenost.

Námitka: můj život by mohl být lepší tím, že dosáhnu nějaké objektivní hodnoty, ačkoli mně samotnému se nebude zamlouvat a raději bych byl bez ní. Tj. můj život by mohl být blažený, i kdybych si myslel a cítil úplný opak.

Někteří teoretici tvrdí, že není možné mít hodnotnou věc a ne být rád, že ji mám. Tj. preference a hodnoty jsou většinou ruku v ruce. De fakto chceme to, co je hodnotné.

Kritici oponují, že není jasné, jak je toto možné zaručit. Pokud chceme zajistit souběžnost hodnot a preferencí, musíme do pojmu hodnoty tyto preference již nějak zabudovat, tj. nic nemůže být hodnota, pokud to není preferováno nebo nemá za následek rozkoš či kvalitní mentální stavy.

Kruh se uzavírá: hedonismus - mentální stavy - preference - objektivní teorie - hedonismus
Každá teorie má klady a zápory, v každodenních případech je značný soulad mezi nimi a rozdíly, ukazující se na hypotetických příkladech, nemusí být pro jejich udržitelnost fatální.

Blaho - Celkový pohled

Dejme tomu, že jsme dospěli k adekvátní teorii blaha. Tato teorie bude teorií individuálního blaha. Říká nám, co je dobrem či zlem pro daného jednotlivce.

Je nutno však teorii zobecnit, protože na světě je více než jeden člověk. Je možné spočítat míru blaha pro každou jednotlivou bytost na světě při daných okolnostech. K čemu by nám ale taková informace byla? Čí míru blaha máme brát v potaz při analýze kvality důsledků činů?

1. Jen na míře mého blaha záleží. Čin je dobrý, pokud zvýší míru mého blaha, říkám já.
Čin je dobrý, pokud zvýší míru tvého blaha, říkáš ty. Atd.
Tato koncepce nepopírá, že míra mého blaha může být ovlivněna mírou blaha druhých lidí.
Co je důležité, je však pouze míra mého blaha.

2. Záleží na míře blaha všech. Navíc záleží na všech stejnou mírou. Kdybych si myslel, že záleží na mně moc a na druhých jen málo, pak je to podobné variantě 1.

Čí míra blaha je tedy relevantní pro určení kvality důsledků činu a potažmo jeho mravnosti?

Z morálního hlediska je to varianta 2. Co z racionálního hlediska? Je to totéž? Musí se překrývat?

Závěr: při analýze kvality důsledků činu nás zajímá, jaké důsledky jsou dobré z objektivního, nestranného, či neosobního hlediska.

Problém 1. Co je dobré pro jednoho, nemusí být dobré pro jiného.

Příklad: Čin A je lepší pro Janu, čin B je lepší pro Petru. Který mám vybrat? To záleží na tom, která osoba bude mít z daného činu větší prospěch. Pokud A bude pro Janu mnohem

lepší než B pro Petru, zvol A. A bude horší pro Petru, ale ne tak špatný, jako by byl B pro Janu. Volbou B by Jana utrpěla víc.

Příklad 2: Čin A je lepší pro Janu, čin B je lepší pro Petru a zároveň je čin B lepší pro Lucii. A je mnohem lepší pro Janu než B pro Petru. A je mnohem lepší pro Janu než B pro Lucii. Bráno individuálně, měli bychom zvolit A. Avšak sečteme-li míru blaha Petry a Lucie, volba B bude celkově lepší, protože Petřino a Luciino blaho převáží Janino blaho v případě volby A. Individuální blaho bude větší v situaci A. Celkové blaho bude větší v situaci B.

Norma: vol takové činy, které mají za důsledek co největší míru celkového blaha.

Neplést si s mírou blaha většiny. Nejde o to, který ze skutku zvýší blaho většího množství lidí. Tady na osobách nezáleží. Jde o blažené pocity.

Problém 2. Má smysl hovořit tom, jak velká je míra blaha, o sčítání a měření úrovně blaha. Má smysl srovnávat míru blaha mezi osobami?

Někdo tvrdí, že taková srovnání jsou nesmyslná nebo je nemožné je učinit: Jaká délka a intenzita blaha, které vznikne když se prase válí v bahně, se rovná určité intenzitě a délce blaha, které vznikne po jídání bifteku nebo poslechem Wagnera?

Někdo tvrdí, že taková měření jsou smysluplná, ale prakticky neproveditelná.

Potíže nejsou stejné u všech koncepcí blaha. Popírat možnost srovnání u hedonismu znamená popírat možnost, že někdo zakouší větší bolest než někdo jiný. Co ale preference, mentální stavy či objektivní dobro?

Je možné, že míru blaha lze určit jen nepřesně. I tak je možná metafyzická podstata této teorie správná.

Problém 3. Celkovou míru blaha lze zvýšit i přidáním další osoby se stejnou mírou blaha jako mají ostatní.

Svět, ve kterém se lidé mají jen trochu dobře. Jak učinit tento svět lepší? Buď zapříčinit, aby se stávající populace měla lépe, nebo zvýšit počet lidí, kteří se budou mít jen trochu dobře. Teorie celkového blaha musí tvrdit, že obě varianty jsou stejně dobré.

Někteří nesouhlasí a propagují teorii průměrného blaha, tj. lepší je takový čin, který zvýší množství průměrného blaha. Přidáním extra osoby může dojít k vyššímu celkovému blahu bez nárůstu průměrného blaha.

Problém 4. Počítají se i zvířata?

Podle některých ne. Zvířata se počítají méně než lidé, různé druhy zvířat se počítají s různou hodnotou.

Pokud jde o počítání bolesti, proč by rovnocenná bolest u člověka a krávy nemohla být brána stejným způsobem? (To neznamená, že všechna rozkoš a bolest, kterou lidé mohou zažít, je sdílána zvířaty. Lidé mohou mít kvalitativně odlišné bolesti a rozkoše. Ty srovnatelné by se ale měly vážit stejně)

Literatura:

Parfit, D. *Reasons and Persons* (Appendix 1 diskutuje různé koncepce blaha)
Bentham, J. *An Introduction to the Principles of Morals and Legislation* (kvantitativní hedonismus)
Sidgwick, H. *The Methods of Ethics* (kvantitativní hedonismus)
Mill, J. S. *Utilitarianism* (kvalitativní hedonismus, kap. 2)
Nozick, R. *Anarchy, State and Utopia* (stroj na zážitky)
Griffin, J. *Well-being* (obhajoba preferenční teorie blaha)
Aristoteles. *Etika Nikomachova* (objektivní teorie blaha)
Hurka, T. *Perfectionism* (objektivní teorie blaha)
Parfit, D. *Reasons and Persons* (Kap. 4 – důsledky celkového pohledu na populační etiku)

6. Distributivní normativní faktory

Rovnost

Je celková suma blaha to jediné, co ovlivňuje kvalitu důsledků?

Welfarismus - ano

Egalitarismus - ne

Podle egalitarismu záleží také na **způsobu distribuce** blaha.

A dostane **90 procent**

B dostane **10 procent**

Celkový součet je **100**.

A dostane **50 procent**

B dostane **50 procent**

Celkový součet je **100**

Z hlediska welfarismu je jedno, kterou alternativu zvolíme. **Nerovná distribuce** se zdá nesprávná. Proto rovnost je **dalším faktorem**, který ovlivňuje kvalitu důsledků.

Podle welfarismu je **důraz na rovnou distribuci omyl**. V reálném životě nemůžeme distribuovat blaho přímo. Můžeme distribuovat zdroje a doufat, že tyto zdroje povedou k blahu. U distribuce zdrojů na rovnosti záleží neboť je to prostředek maximalizace blaha. Tedy rovnost má pouze instrumentální hodnotu, protože typicky vede k maximalizaci blaha. Domnívat se, že rovnost má hodnotu o sobě je však chyba.

Jak to, že rovnost v distribuci zdrojů typicky vede k maximalizaci celkového blaha?

Peníze a jiné zdroje vykazují **zmenšující se mezní užitek**: čím více jich člověk má, tím menší blaho vyvolá další množství. Tedy nejvíce blaha vyvoláme rovnou distribucí zdrojů.

Některé lidi tento argument nepřesvědčí a tvrdí, že rovnost je cenná o sobě. (Nagel: Equality; Williams: The Idea of Equality)

Problémy:

1. **Srovnání důležitosti** rovnosti a množství blaha

Egalitarismus musí dále specifikovat, do jaké míry je rovnost cenná. Pokud je celková míra **blaha konstantní**, je jasné, že rovnější výsledek bude lepší.

Avšak je možné, že rovnější výsledek povede k **menšímu množství dobra o sobě**. Bude i v tomto případě rovnost důležitější než celkové blaho? Nebo je rovnost až na druhém místě po celkovém blahu? (Sidgwick: The Methods of Ethics - rovnost rozhoduje jen pokud neznamená pokles blaha.)

Komunismus: nárůst rovnosti za cenu poklesu blaha

Egalitaristé musí nabídnout nějaký princip poměrování důležitosti rovnosti a celkového blaha.

2. **Rovnost kdy a mezi kým?**

Chceme rovnost v daném okamžiku, nebo rovnost mezi lidskými životy v celku?

Chceme rovnost v dané populaci, nebo i rovnost mezi generacemi? Parfit – **non-identity problem**.

3. **Status ekonomicky nejslabších**

Rovná distribuce je atraktivní, protože zlepšuje postavení nejslabších lidí. Ne vždy ale musí, někdy je pro ně horší (rovnost se může dosáhnout i snížením statusu bohatších, a tím nejchudší zůstanou na stejné pozici; sedm rodin pobírá soc. dávky 5000 a tři rodiny 10000. Aby byla situace rovná, bude těm třem rodinám odebráno 5000: ztráta celkového množství blaha, nárůst rovnosti, status nejslabších zůstává stejný) Pokud záleží na rovnosti, pak i tento důsledek musí být dobrý.

Záleží v takové situaci na rovnosti, nebo ne?

Někteří se domnívají, že stále ano, že existuje alespoň jeden úhel pohledu, že kterého je tato situace lepší, ale hodnota rovnosti je převážena poklesem blaha)

Někteří se domnívají, že pokud rovnost nevede k nárůstu blaha u nejslabších, pak vůbec nemá cenu. Neměli bychom se zabývat rovností jako takovou, ale **zlepšováním pozice nejchudších**. Pokud rovnost k tomuto cíli vede, pak je dobrá, ale pokud ne, pak nemá hodnotu.

Navrhují nahradit princip rovnosti principem **vážené dobročinnosti** (weighted beneficence) (Parfit: Equality or Priority?): čím nižší ekonomický status lidé mají, tím lepší důsledek bude mít čin, který zlepšuje jejich blaho. Stejný čin bude mít odlišnou hodnotu v závislosti na tom, zda jeho recipienti budou bohatí nebo chudí.

Rovná distribuce zdrojů je zde nahrazena distribucí, která posiluje status nejslabších.

Situace A: Rodina s příjmem 7 000 měsíčně dostane 500

Situace B: Rodina s příjmem 8 000 dostane 500

Situace A: Rodina s příjmem 7 000 dostane 1000

Situace B: Rodina s příjmem 8 000 nedostane nic

V obou případech rozdělím 1000 Kč. V prvním případě rovně. Ve druhém mají nejchudší nárůst. Druhá varianta je lepší, protože 1000 pro nejchudší má jinou (vyšší) hodnotu než 500 pro nejchudší a 500 pro trochu bohatší (ta druhá pětistovka už nemá takovou hodnotu, protože ti, kteří ji dostanou, nejsou tak chudí)

Zbývá odpovědět, zda i minimální nárůst u nejchudších může ospravedlnit libovolně velkou ztrátu u bohatších. (Rawls: Theory of Justice - ano, může - maximin princip)

5. Nozick – **přerozdělování** bohatství je **nespravedlivé**. **Sociální státy** kladou důraz na přerozdělování bohatství a příjmů vzniklých z práce svých občanů prostřednictvím **daní**. Bohatství a příjmy však neexistují nezávisle na činnosti lidí a není zde **žádná centrální pokladnice** bohatství určená lidem a autorita, která by je měla rozdělovat podle předem daných „zjevených“ pravidel. **Bohatství je výsledkem práce** a pracují lidé a výsledky své práce mají právo svobodně směřovat. Redistribuce prostřednictvím zdanění je v **rozporu z právy jedince** na své životy, svobodu a plody jejich práce – na **sebe-vlastnictví**. Daně jsou formou nucené práce nebo **otroctví**, protože jejich prostřednictvím dává stát nárok všem občanům na část plodů vaší práce. Všichni občané vás **částečně vlastní**, protože mají nárok na to, na co byste měli mít právo jen vy – svůj život, své tělo, své schopnosti a produkty své práce. Sociální stát dělá z lidí otroky.

Nozick prosazuje **vlastní koncepci spravedlnosti**, podle které nemá být přerozdělován výsledek práce k dosažení rovnosti, ale mají být garantována **tři práva**, která umožňují využívat inherentní práva každé osoby na sebe-vlastnictví.

a) **princip spravedlnosti při získávání zdrojů** – osoba vlastní svou práci a tím, že smísí svou práci s předtím nevlastněnou částí přírody (vezme klacek a kámen a vyrobí sekeru) nabývá její vlastnictví.

b) **princip spravedlnosti při převodu** – každý musí mít právo převádět svůj majetek a takový převod je spravedlivý tehdy a jen tehdy, když je dobrovolný.

c) **princip spravedlnosti při nápravě** – spravedlivý proces nápravy nespravedlností vzniklých při prvních dvou činnostech.

Každý, kdo získá své bohatství v souladu s těmito principy na něj má **nárok** a distribuce bohatství ve společnosti je spravedlivá, když každý dostane to, na co má nárok. Nejde o přerozdělování výsledků práce podle vzoru, ale rozdělování podmínek pro vznik tohoto bohatství. **Důsledek** – ti, co mají štěstí, ale jsou líní, mohou mít více bohatství než nešťastní dřiči, morálně odpudiví mohou vydělávat více než svatí.

Kritika Rawls – **Principy spravedlnosti**

odkud pochází práva – přirozenost, Bůh? - problematický status

práva jsou výsledkem racionální dohody – **veil of ignorance** – zvolili bychom si racionálně otroctví?

dva principy:

rovnosti – každá osoba má právo na největší možnou svobodu, která je slučitelná se svobodami ostatních.

rozdílu – sociální rozdíly (nerovnost) jsou zdůvodnitelné, jen pokud vedou k užítku pro

všechny (doktor má právem vyšší plat) a musí se týkat postů, které jsou otevřeny všem (ne třeba jen dědičným titulům apod)

Vina, zásluhy, spravedlnost

Kromě blaha a rovnosti další normativní sub-faktory, které ovlivňují kvalitu důsledků

Vina

Příklad: **exploze, dva lidé těžce zraněni**, Alena a Petr. **Nemáme čas pomoci oběma**, musíme zvolit. Z morálního hlediska je jedno, komu pomůžeme

Varianta:

Exploze je ale Petrova vina. Buď ji způsobil nebo zanedbal bezpečnostní opatření.

Možná není z morálního hlediska úplně jedno, komu pomůžeme, protože Petr je vinen. Pokud pomůžeme Petrovi, náš čin bude mít horší důsledky, **protože nebude spravedlivý.**

Zásluhy

Alternativa: Můžeme pomoci oběma. Máme to udělat?

Příznivci **welfarismu** (tj. koncepce, že jen individuální blaho je dobré o sobě) by tvrdili, že ano. Zvýšíme celkové množství individuálního blaha, zlepšíme tedy důsledek našeho činu.

Retributivisté by tvrdili opak. Petr je vinen a zaslouží si tedy trpět. Zvyšovat blaho lidí, kteří si zaslouží trpět, je nemorální. Oproti welfarismu tvrdí, že **jedině zasloužené blaho je skutečně hodnotné.** Nezasloužené blaho je nemorální.

Důsledky činu jsou dobré, při zachování všech ostatních faktorů, pokud se lidem dostane **to, co si zaslouží**

Spravedlnost

Čin je spravedlivý, pokud odráží přítomnost či absenci morálně relevantních rozdílů (například zájmů, viny a zásluh) mezi jedinci, který se dotýká.

Literatura:

Pojman, Westmoreland. *Equality: Selected Readings.* (Rovnost)

Parfit, D. *Equality or Priority?* (princip vážené dobročinnosti)

Rawls, J. *A Theory of Justice* (princip maximin)

Sher, G. *Desert.* (zásluhy)

Kant, I. *Základy metafyziky mravů* (retributivismus)

7. Konsekvencialismus

Jaké faktory ovlivňují kvalitu důsledků? Dosud jsme rozebírali

- Individuální blaho
- A distributivní hodnoty:
- Rovnost
 - Zásluhy
 - Vina
 - Spravedlnost

Všechny tyto koncepce jsou teorie dobra-hodnoty. Pokud se shodneme, že **důsledky** činu jsou důležitým normativním faktorem, nelze se obejít bez **nějaké teorie dobra**, která nám řekne, co znamená dobrý důsledek a jakým způsobem poměřovat jednotlivé skutky co do kvality důsledků. Názory na hodnotu důsledků se samozřejmě mohou lišit v závislosti na tom, jakou teorii dobra zastáváme.

Předpokládejme, že existuje adekvátní **teorie relevantních důsledků činu**. Pak ještě zůstává další problém. Je skutečně pravda, že důsledky jsou **jediný** relevantní normativní faktor? Většina se shodne na tom, že jsou relevantní. **Konsekvencialismus** však tvrdí silnější tezi: důsledky jsou jediným relevantním morálním faktorem.

Teze: Jedinec má morální **povinnost** vykonat ten a jedině ten skutek, který má z možných alternativ **nejlepší možné důsledky**. Důležité: povinnost, tedy konat **alternativy je zakázáno**, nejlepší možné důsledky, tj. **nestačí dobré**.

Různé **typy konsekvencialismu** v závislosti na zvolené teorii dobra: hedonistický konsekvencialismus, preferenční konsekvencialismus, konsekv. objektivních hodnot, atd.

Utilitarismus

Nejobvyklejší forma konsekvencialismu - kombinace **konsekvencialismu s welfarismem**:

- jediný relevantní faktor jsou důsledky
- jediným relevantním subfaktor pro kvalitu důsledků je individuální blaho.

Teze: jednej tak, aby tvé činy **zvyšoval celkové množství individuálního blaha**.

Různé typy utilitarismu v závislosti na koncepci blaha - hedonistický, preferenční

Kritika

Kritika utilitarismu se soustřeďuje z velké míry na **neadekvátnost welfarismu** - nedostatečně zohledňuje distributivní principy jako rovnost, spravedlnost, zásluhy, vina apod. - viz dříve

Je ale také možná kritika **konsekvencialistické poloviny** utilitarismu.

1. **Neznáme budoucnost**, tj. nemůžeme předvídat důsledky

- nelze předvídat **vedlejší a dlouhodobé** důsledky
- je možné se **mýlit** i při nejlepším vědomí a svědomí
- může být nekonečný **řetězec** důsledků

Pokud konsekvenencialismus žádá vážit **všechny důsledky**, je to nemožné, a tedy není dobrým vodítkem při morálním rozhodování.

Odpověď:

- **problém pro všechny** přijatelné teorie
- nejistota nemusí být fatální a paralyzující
- dokážeme v praxi dělat poměrně **slušné předpovědi** důsledků, známe **přírodní a společenské zákony** dost na to, abychom nebyli v úplné temnotě při našem rozhodování
- Příklad: Petr, motivován soucitem, dal **žebračkovi** 50 Kč na polévku. Žebraček si šel koupit polévku, ale po cestě narazil na obchod s alkoholem a neodolal, utratil peníze na Alpu Francovku. Jako na potvoru to byla poslední kapka, která přispěla ke kolapsu jeho jater a následné smrti. Petr se domníval, že důsledky jeho činu budou správné, zvýší individuální blaho. Ve skutečnosti však vedli k jeho redukci.

Je třeba odlišit:

Objektivní teorie správnosti důsledků - čin byl nesprávný - de fakto vedl ke špatným důsledkům - neznamená nutně, že to osobě budeme dávat za vinu - jednala racionálně

Subjektivní teorie správnosti důsledků - čin byl správný - odpovídal nejlepšímu vědomí a svědomí činitele

Výběr mezi objektivní a subjektivní koncepcí závisí na metaetické otázce povahy morality: **je to návod k jednání (subjektivní koncepce)**, je to **kriterium hodnocení činů (objektivní koncepce)**?

Ve skutečnosti je poukaz na neznalost budoucnosti **apelem na rozhodnutí v otázce teorie správnosti činu**. Pro subjektivní teorie není tato námitka žádným problémem.

2. Pokud jsou důsledky důležité, nevyplývá z toho, že **budeme trávit čas kalkulací důsledků a k samotnému činu se vůbec nedostaneme?**

Odpověď:

- Konsekvenencialismus požaduje **konat s nejlepšími důsledky, tzn. ne kalkulovat a nekonat**.
- Kalkulace je nahrazena poukazem na **běžná pravidla morality**, pokud jsou odvoditelná ze základního konsekvenencialistického pravidla:
- Až na výjimečné situace **určité typy skutků mají obvykle lepší důsledky** než jiné typy, dodržování slibů vs. vražda
- Možná elaborace jednotlivých pravidel včetně výjimek na základě empirické zkušenosti.
- **Konsekvenencialismus pravidel** vs. konsekvenencialismus činu

Další kritika konsekvenencialismu směřuje k jeho tvrzení, že **pouze důsledky** jsou relevantním faktorem.

Literatura:

Scheffler, S. *The Rejection of Consequentialism* (konsekvenencialismus)

Bentham, J. *An Introduction to the Principles of Morals and Legislation* (utilitarismus)

Mill, J. S. *Utilitariansim* (utilitarismus)

Miller, Williams *The Limits of Utilitarianism*. (obsahuje mj. vlivnou Williamsovu práci *A Critique of Utilitarianism*)

Parfit, D. *Reasons and Persons* (část 1. kritika konsekvencialismu)

8. Deontologie

Intuitivní námitka vůči konsekvencialismu.

Shrnutí konsekvencialismu:

- jednoduchá teorie správného jednání
- jen jeden faktor - kvalita důsledků

Problém:

- morálka zdravého rozumu (**intuitivní morálka**) rozeznává ještě **další normativní faktory** s hodnotou o sobě
- dobré důsledky jsou jedním z řady faktorů
- mravnost činu je dána **souhrou těchto faktorů**

Příklad:

5 pacientů na pokraji smrti
selhávají jim životně důležité orgány
Pepa přijde do nemocnice s banální chorobou.
Testy odhalí kompatibilitu se všemi pacienty
Vy jste chirurgové a napadne vás, že by šlo Pepovy orgány použít
Co máte udělat?

Konsekvencialista uvažuje:

nezasáhnout - ztráta 5 životů
transplantovat - záchrana 5, ztráta jednoho
důsledky lepší při transplantaci.
Máte povinnost Pepu zneužít.

Problém:

intuitivní moralita diktuje, že zneužít nevinnou osobu je nepřipustné
- některé skutky nelze učinit, i když zvýší blaho.

Druhý velký normativní faktor: **ÚJMA**

- **mravnost skutku** = kvalita důsledků + zohlednění újm

Vymezení deontologie

Nejde o pluralistický pohled na normativní faktory:

- újma nerozhoduje jen v případech, kdy míra blaha dvou skutků je stejná viz:
- zhodnot' kvalitu důsledků skutků a vyber ten lepší
- pokud jsou stejně kvalitní, zjisti, zda jeden nezpůsobuje újmu

Újma má mnohem větší hodnotu:

- újma je důležitější faktor - převažuje
- je důležitější nezpůsobit újmu, než pomoci. I čin, který má lepší důsledky může být odmítnut.

Pozor:

- důsledky - skutečnost, že **5 lidí zemře - není morálně irelevantní**
- je třeba jim pomoci
- ne však újmu jiné osobě

Intuitivní moralita je DEONTOLOGICKÁ

přijímá **OMEZENÍ** maximalizace kvality důsledků

- existují morální bariéry, hranice zvyšování blaha ve společnosti

Konsekvencialismus nepřijímá žádná omezení

Konsekvencialismus a pravidla intuitivní morálky

Konsekvencialismus může **zahrnovat pravidla** intuitivní morálky
nelhat, pomáhat, NEUBLIŽOVAT

Jaký je tedy rozdíl mezi konsekvencialismem a deontologií?

Hodnota o sobě a hodnota instrumentální

v konsekvencialismu má pravidlo nezpůsobovat újmu jen instrumentální hodnotu

- máme se jej držet jen v případě, že tím **maximalizujeme dobro**
- většinou se tak děje
- pokud se tak neděje, odmítneme ho.
- jediná hodnota o sobě je dobro důsledků

V deontologii je toto pravidlo hodnotné o sobě. Má mnohem větší váhu.

Dokáže převážit hodnotu důsledků činu.

Příklad:

ve městě spáchán hrozný zločin (zlynčován černocho) (Spike Lee - Do the right thing)

rozzuřený dav se řítí městem a chce viníka

šerif ve městě nezná viníka, ale může tajně zmanipulovat důkazy a nastrčit davu nevinnou osobu

předejte tím brutálnímu násilí a potenciálním životům.

Konsekvencialismus v tomto ohledu **může porušit pravidlo** o neubližování, protože nevede k nejlepším možným důsledkům

Deontologie však trvá na tom, že falešně **obvinit nevinného** je morálně nepřijatelné.

Zásadní výtka: Konsekvencialismus je příliš **PERMISIVNÍ**

Odpověď konsekvencialismu

1. konsekvencialismus ve skutečnosti nemá neintuitivní důsledky

Když příklady popíšeme pořádně, zjistíme, že zneužít Pepu není nejlepší alternativa:

- transplantace se v mnoha případech neujmou
- dlouhodobé důsledky - lidé přestanou věřit nemocnicím a lékařům - drastický vliv na veřejné zdraví

Reakce deontologie:

Případ **Ize pozměnit**, aby Pepovo zabití skutečně bylo alternativou s nejlepšími důsledky

- **pokročilá medicína** - úspěch transplantace
- předstírat, že Pepa **zemřel přirozenou smrtí**, než byl užit k transplantaci

Posun ke značně **hypotetickým** scénářům.

2. nespolehlivost intuicí

- za takových nerealistických podmínek už nám nebude připadat nepřijatelné Pepu užit k záchraně (výjimečná situace žádá výjimečné činy).
- u realistických scénářů dává konsekvencialismus odpovědi v souladu s intuicemi
- u nerealistických není možné na naše morální intuice spoléhat
- **morální intuice jsou irelevantní** (Singer, Greene)

Někteří shledávají tyto odpovědi nedostatečné a inklinují k deontologii..

DALŠÍ ASPEKTY DEONTOLOGIE

Morální jednání je otázka **následování pravidel**, příkazy, zákazy.

Správnost, špatnost je **inherentní charakteristika** některých činů. Kons – činy nejsou inherentně dobré či špatné. Záměrné podvádění, falešný slib, zabití.

Akcent na prohibice – negativně formulovaná pravidla – nesmíš..., omezují škálu lidských aktivit. Pozitivní povinnosti – nejsou tak striktně prosazovány.

Kant – dokonalé a nedokonalé povinnosti. Zákazy dokonalé – za žádných okolností nelze porušit (příklad s ukrytým židem). Příkazy nedokonalé – někdy máme povinnost konat dobro.

Deontologie dává prostor pro **sledování vlastních cílů a projektů**. Jakmile respektujeme zákazy, můžeme si dělat co chceme. Není striktní povinnost vždy konat to nejlepší – večere místo charity, práce na zahradě místo pomoc sousedovi. **Kons příliš náročný.**

Subjekt-relativita povinností:

1. Dva typy povinností – všeobecné a speciální

všeobecné – zohledňují všechny lidi a týkají se všech. lhaní, podvádění, zabíjení, mučení.

speciální – vyplývají z role či **identity** konajícího – učitel, rodič, lékař, právník

speciální povinnosti k blízkým – vzít rodinu na dovolenou, nebo darovat peníze na charitu?

srov. Blackburn vs. Singer – sciencenetwork služebník světa

2. solženicin-integrita – důležitější, že určité zlo do světa nepřinesu já sám, než že toto zlo do světa nepřijde (rukama jiných). Každý jedinec má **vlastní speciální povinnost nepáchat zlo.**

Kritikové – snaha o udržení vlastních čistých rukou

VYVÁŽENÍ NORMATIVNÍCH FAKTORŮ

důsledky a zákaz ubližování je třeba nějak vyvážit

- dva faktory, jakou váhu jim přisoudit?

Příklad:

zabitím jednoho nevinného člověka mohu zachránit 2, 5, 10, 1000, 10000, 1m lidí

Je ve všech těchto případech **zákaz absolutní?**

Absolutní deontologové – ano (Kant, Finnis, Nozick)

Umírnění deontologové - ne, existuje určitý práh (2 ne, 1m ano) (Ross)

- dosažení tohoto prahu umožňuje zdůvodněně podmínku neubližování porušit

KONSEKVENCIÁLNISMUS - UMÍRNĚNÁ DEONTOLOGIE - ABSOLUTNÍ DEONTOLOGIE

K - **neexistují omezení** při maximalizaci blaha

AD - existují **absolutní omezení** - neubližovat, ani za cenu miliónu životů

teze 1 – některé činy jsou inherentně špatné

teze 2 – žádná míra způsobeného blahobytu nemůže vyvážit špatnost těchto činů.

UD - existují omezení, normálně nutno respektovat, ale je-li cena příliš vysoká, možno učinit **výjimku (Ross – prima facie povinnosti)**

pouze **teze 1.**

Problém specifikace prahu, kdy je možné výjimku učinit.

je to 100 životů nebo 1000?

práh záleží na **míře a formě zla**

není možné **zabít** nevinnou osobu pro záchranu pěti dalších, ale pro 1m už možná ano

je možné ale **zranit** nevinnou osobu pro záchranu už pěti dalších

je možné **uhodit** nevinnou osobu pro záchranu jednoho

detaily nejasné -

deontologové odpovídají, že jde o **obecný problém** (konsekvencialismus řeší podobný problém u rovnováhy mezi blahem a rovností)
je třeba následovat **nejlepší možnou evidenci** v každé dané situaci

ZAHRNUTÍ RIZIKA DO TEORIE

Jak se chová **pravidlo neublížovat v kontextech, kdy vzniká pouhé riziko ublížení.**

Cíl zneškodnit únosce, který unesl **autobus** a zabarikádoval se v něm s 15 lidmi. Váš plán na zneškodnění představuje určité riziko, že únosce odpálí nálož a zabije všechny zajatce.

Jakou roli hraje povinnost neublížit v takové situaci?

Objektivní vs. subjektivní pojetí správnosti činu

Objektivní - míra **rizika je irelevantní**: pokud nedojde ke skutečné újmě, pak podmínka neublížovat nebyla porušena a čin je hodnocen jako správný
- i když se únosce pokusí při útoku odpálit a náhodou selže rozbuška, snaha odzbrojit únosce byla správná

Subjektivní - správnost nemůže záviset na nahodilých faktorech. Důležité je, zda si je **činitel vědom rizika**, kterému vystavuje okolí. Snaha zneškodnit únosce navrhovanou metodou je nesprávná.

– **vědomě vystavovat někomu riziku újmy je nemorální.**

Literatura:

Foot, P. „The Problem of Abortion and the Doctrine of Double Effect“ (myšlenkový experiment transplantace)

Hare, R. M. *Moral Thinking* (odpověď na deontologické námitky vůči konsekvencialismu)

Kant, I. *Kritika praktického rozumu* (deontologie)

Donagan, A. *The Theory of Morality*, Nagel, T. *The View from Nowhere*, Thomson, J. J. *The Realm of Rights* (současná deontologie)

9. Deontologické teorie

Deontologie představuje omezení maximalizace blaha pomocí povinnosti řídit se pravidly, morálními normami. Správné má prioritu před Dobrým.

Zásadní problém pro deontologické teorie

Pokud existuje absolutní zákaz páchat škodu, pak nemůžeme vůbec jednat, protože každé naše jednání má ve svém důsledku nějaký škodlivý účinek.

Příklad: Pošlete 10 000 na Oxfam. V důsledku toho nemůžete dopřát svým dětem dovolenou na lyžích.

Příklad: Odmítnete odpojit pacienta aktivně usmrtit (mravný čin), v důsledku čehož se pacient 2 hodiny dusí, než zemře.

2 druhy řešení:

- teorie s důrazem na subjekt činu
- teorie s důrazem na objekt činu

Teorie s důrazem na subjekt činu (založené na povinnostech subjektu)

1. teze: existují normy, které nám poskytují jedinečné (subjekt-relativní) důvody konat.

Jedinečná povinnost starat se primárně o své děti
jedinečná možnost poskytnout pomoc primárně svým dětem, rodině, týmu...

tj. Existují normy, které mi umožňují upřednostňovat blaho některých jedinců před jinými.

Srov. Konsekvencialismus – dobré důsledky jsou neutrální motivy jednání – každý člověk má stejně dobrý důvod maximalizovat hodnotné stavy věcí. (Singer vs. Blackburn na sciencenetwork)

2. teze: moralita je v jádru osobní záležitost – důležité je mít čistý osobní morální kredit (důležité je, že JA mám čisté svědomí), aby má činnost (agency) byla morálně čistá.

Specifikace podmínek pro správné jednání:

- A) teorie s důrazem na čin
- B) teorie s důrazem na záměr

A) Teorie s důrazem na čin

Mravnost skutku není dána záměrem, ale pouze charakterem činu, který vykonáme. Máme kategorický zákaz vykonávat určité typy skutků – například zabití.

Zabití = smrt + vůle zabít + vůle musí způsobit tuto smrt.

Specifikace způsobení určitého stavu:

Pojem způsobení se nevztahuje na následující situace. U těchto situací, pokud porušením normy dosáhneme většího dobra, je možné toto porušení zdůvodnit

a) zapříčinění není zanedbání (omission)

Když podržím hlavu dítěte pod vodou, až se utopí, zapříčinil jsem jeho smrt.
Pokud přihlížím nečinně k tomu, jak se dítě topí, nezabránil jsem jeho smrti.
(nezpůsobil)

b) zapříčinění není umožnění (allowing)

Pokud odpojím pacienta z přístrojů v důsledku čehož zemře, nezpůsobil jsem jeho smrt.

c) urychlení zla není způsobení

viz Touching the void

Tyto distinkce se opírají o tradiční katolickou distinkci mezi způsobením zla a jeho dovolením.

Je kategoricky zakázáno způsobit smrt, avšak je zdůvodnitelné, pokud někdo nezabrání smrti, umožní jinému způsobit smrt, přesměruje zlo, urychlí nevyhnutnou smrt apod.

Tato distinkce umožňuje vysvětlit intuici s transplantací orgánů. Transplantovat by znamenalo způsobit smrt Pepovi, což je nepřipustné. Netransplantovat znamená dovolit pěti lidem zemřít, což je problém, ale zdůvodnitelný.

Kritika distinkce mezi způsobením a dovolením zla.

J. Rachels: Pokud srovnáme dva příklady, ve kterých jsou všechny parametry stejné až na to, že v jednom případě dovolíme zlo a ve druhém umožníme, dospějeme k závěru, že není žádný morální rozdíl mezi těmito činy.

Příklad: pokud šestiletý bratranec zemře, zdědíte obrovské bohatství. Bratranec se jde koupat. Podržíte mu hlavu pod vodou a utopíte jej. Nebo: bratranec uklouzne ve vaně, praští se do hlavy. Vy přihlížíte a čekáte, že případně zasáhnete a přidržíte hlavu pod vodou. Naštěstí není nutno, bratranec se utopí bez vašeho zásahu.

V prvním případě aktivně zabijí, ve druhém dopustím, aby zemřel. Není žádný podstatný rozdíl v nemorálnosti činu. Je možné druhou situaci zdůvodnit poukazem na mnohem horší důsledky, kdybyste ho utopit nenechali?

Další kritika: problém tramvaje: pokud činit zlo je nepřipustné, nemůžeme, v rozporu s intuicemi, přehodit výhybku, protože tím způsobíme smrt jedné osoby. Měli bychom nechat výhybku, jak je, a dovolit smrt pěti dělníkům. To se zdá nepřipustné.

Potřebujeme tedy princip, který vysvětlí, proč je správné přehodit výhybku v případě tramvaje a zároveň neumožní transplantovat Pepovy orgány.

B) Teorie s důrazem na záměr

Pro mravnost činu je zásadní, jaký byl záměr (intence) činitele. Pokud záměr byl v souladu s pravidlem neškodit, čin byl mravný. Pokud byl záměr uškodit, čin je nemravný.

Problém jak přesně specifikovat záměr:

Záměr vs. přesvědčení, přijetí rizika, způsobení škody

příklad: chystám se zneškodnit únosce autobusu s vědomím (jsem přesvědčen o tom, vím o tom), že patrně dojde ke ztrátám na životech rukojmích.

Je můj čin správný?

Pokud není mým záměrem tato ztráta, pak ano. (přesvědčení nevadí)
Pokud není mým záměrem vystavit je riziku, pak ne. (vystavení riziku nevadí)

Rozvinutí: pokud někdo skutečně zahyne?

Čin není nemorální, pokud jsem jeho smrt nezamýšlel, i když ji moje činy způsobily.
(zapříčinění nevadí, pokud je nezamýšlené)

Tyto distinkce se opírají o tradiční katolickou doktrínu dvojího účinku.

Máme kategoricky zakázáno zamýšlet zlé skutky jako zabití nebo mučení, i kdyby tyto skutky předešly jiným podobným skutkům třeba i ve větším množství

Pokud však pouze předpovídáme, riskujeme nebo nezamýšleně způsobíme, pak můžeme tyto skutky zdůvodnit poukazem na minimalizaci mnohem horších skutků.
Deontologie zakazuje nikoli konat zlo, ale konat zamýšlené zlo.

Tramvaj: nezamýšlím jeho smrt, jen předvídám, že nastane, nezamýšleně způsobuji. Lze zdůvodnit poukazem na záchranu 5 životů.

Transplantace: Pepova smrt je zjevně zamýšlená. Není to vedlejší důsledek záchranu života 5 pacientů.

Kritika koncepcí orientovaných na subjekt činu

- problém přílišné koncentrace na vlastní čisté svědomí – svět se může stát mnohem horším díky tomu, že se budu zabývat jen tím, abych já měl čisté svědomí.
- rozdíl mezi záměrem – předpokladem zla, způsobením a umožněním zla je kritizováno jako morálně irelevantní (J. Rachels) – nezabránit dítěti v utonutí je stejně nemorální jako je sám utopit. Nepomoci při dopravní nehodě je také morální přestupek.

Teorie s důrazem na objekt činu (založené na právech objektu)

Základní právo je právo nebýt používán jako pouhý prostředek k maximalizaci dobrých důsledků činu bez vlastního souhlasu – právo nebýt užíván jen pro blaho jiných

Tato koncepce dokáže vysvětlit naše intuice v různých hypotetických případech:

a) tramvaj – nemůžeme strčit obézního muže do kolejí, protože jej používáme jen jako prostředek záchranu pěti ostatních. Můžeme však přehodit výhybku, protože toho jednoho dělníka nepoužíváme jako prostředek záchranu těch pěti: byli by zachráněni, i kdyby tam on nebyl, což nelze říci o obézním muži

b) transplantace – Pepa vykuchán kvůli orgánům pro pět dalších osob. Opět nepřípustné, protože je používán jen jako prostředek maximalizace blaha.

Tramvaj jako příklad rozdílu mezi subjektivě a objektivě orientovaným teoriemi:

Podle SO je rozhodující intence (mentální stav) – pokud osoba nemá v úmyslu zabít bytost na vedlejší koleji, přehodit výhybku je zdůvodnitelné lepšími důsledky

Podle OO je rozhodující zda osoba (tělo, práce nebo talent) byla prostředkem pro dosažení lepších důsledků. Pokud ano, je to nepřipustné. Pokud ne, je to zdůvodnitelné.

Tedy: Pokud nebyla osoba na vedlejší koleji užita jako prostředek, což je objektivní záležitost (on tu tramvaj nezastavil), nikoli záležitost intence, pak nehledě na to, jestli ho zamýšlíte zabít nebo ne, váš čin přehození výhybky je morálně zdůvodnitelný lepšími důsledky.

Deontologické teorie a paradox deontologických omezení

zásadní námitka vůči deontologii:

- Omezuje možnost omezovat zlo
- Zakazuje konat zlé činy, i když jejich vykonáním by se zamezilo jiným bytostem ve výkonu většího množství jiných zlých činů.
- Formálně: předpokládejme že A užije jako prostředek osobu P. Jedná nemorálně. Předpokládejme, že B užije jako prostředek osobu R. Jedná nemorálně. C užije jako prostředek osobu S. Také jedná nemorálně. Intuitivně: suma nemorálnosti B a C je větší, než nemorálnost A. Proč by tedy nemohl A užít jako prostředek P, když by tím zabránil B a C užít jako prostředky osoby R a S? Odmítnutí učinit nemorální skutek se navýší celkové množství nemorálnosti (odmítnutí mučit jednoho teroristu budou životy nevinných obětí použity jako prostředek získání politické moci)

Odpověď: zla se nedají kumulovat. Činy jsou absolutně morální nebo absolutně nemorální. Je-li čin absolutně nemorální, nelze hovořit o vyšší nebo nižší nemorálnosti. Tedy nelze sčítat zlo napáchané na osobách R a S. Každé zlo je individuální.

(srovnej: automaticky jsme akceptovali, že individuální dobro lze sčítat. Tady se popírá, že individuální zlo lze sčítat)

Problém: pak ovšem v problému s tramvají nedává dobrý smysl přehazovat výhybku, protože je jedno, kolik životů bude zmařených

Srovnej kritiku deontologie s konsekvencialismem: Konsekvencialismus byl příliš permissivní – tj. Umožňoval činy, které intuitivně považujeme za nemorální, pokud zvyšovaly celkové množství blaha. Deontologie má opačný problém: umožňuje činy, které samy o sobě považujeme za morální, avšak v celkovém pohledu drasticky sníží celkové množství blaha nebo doslova ublíží.

Výhody deontologie

- umožňuje brát zvláštní ohledy na vlastní rodinu, přátele, projekty, ambice apod. (jsou subjekt-relativní důvody pro konání)
- díky tomu není tak náročná jako konsekvencialismus, pro nějž jsou zájmy všech ekvivalentní
- dokáže lépe vysvětlit některé morální dilemata – transplantace, rozdíl mezi výhybkou a obézním mužem v případě tramvaje

Slabiny deontologie

- konflikt povinností (Kant řekl, že nemůže nastat). Aparát pojmových distinkcí činit – dovolit, zamýšlet – způsobit možná některé konflikty odvysvětlí, avšak patrně ne všechny.
- Jsou-li všechny deontologické normy kategorické (tj. Nehledí se na důsledky), neexistuje rozdíl mezi větší a menší újmou, větším a menším morálním prohřeškem. Intuitivně však považujeme za správné trestat za různé prohřešky různě. Lhaní se trestá jinak než vražda, i když obě jsou zakázány nehledě na důsledky.
- paradox deontologie – máme povinnost konat činy, které v některých případech mají katastrofální důsledky pro okolí – viz zákaz mučení teroristů (možná odpověď je přijetí umírněné deontologie s pojmem prahu důsledků – další problémy se specifikací prahu.)

Literatura

Steinbock. *Killing and Letting Die* a Fischer, Ravizza. *Ethics – Problems and Principles* (problém konání a dovolení zla)

Thomson, J.J. *Killing, Letting Die and the Trolley Problem* (zamýšlené a nezamýšlené zlo)

Nagel, T. *The View from Nowhere*. (doktrína dvojího účinku)

10. Etika ctnosti

Zdůrazňuje roli charakteru a ctnosti při morálním jednání (x povinnosti, práva, konsekvence)

Teze: jednej tak, jak by v této situaci jednal ctnostný člověk.

Proč bych měl pomoci kamarádovi: K – protože důsledek tvého činu zvýší množství blaha, D – protože máš povinnost konat v souladu s normou (např. Chovej se k jiným tak, jak si myslíš, že by se měli chovat oni k tobě). EC – pomoci kamarádovi je dobročinné, šlechetné.

Fundamentálně odlišný cíl etiky:

Cíl etiky ctnosti není nalézt univerzální principy platné v jakékoli situaci. Otázky, na které odpovídají: Jak mám žít? Jaký život je dobrý? Jaké jsou správné rodinné a sociální hodnoty?

Stručné dějiny

Kořeny již v čínské filozofii. Ovlivnění Platónem, Aristotelem. Populární až do osvícenství, pak útlum do 50 let 20 století, kdy se znovu objevuje v analytické filozofii.

Aristoteles: ctnostná osoba je ta, která má ideální charakterové rysy. Tyto rysy jsou zčásti vrozené, ale musí být rozvíjeny. Jakmile jsou rozvinuty, zůstávají pevně vryty do povahy. Pojmy ctnosti aréte, praktické moudrosti phronesis a štěstí eudaimonia.

Příklad ctnostné osoby – člověk, který je hodný v mnoha životních situacích, protože je to charakterový rys, nikoli pro povinnost nebo důsledky.

Oživení ve dvacátém století (Foot, MacIntyre): tři hlavní směry:

- eudaimonismus
- teorie založené na morálním činiteli
- etika péče

Eudaimonismus – ctnost založena na lidské prosperitě, vzkvétání, které závisí na rozvoji osobitých funkcí, u člověka rozum.

Teorie založené na morálním činiteli – ctnost je určena intuitivně – to, co oceňujeme jako dobré charakterové vlastnosti jiných lidí.

Etika péče – feministická etika – etika by se neměla zabývat jen spravedlností a autonomií, ale také péčí.

Změna v moderní morální filozofii

Elizabeth Anscombová

Esej „Moderní morální filozofie“ r. 1958.

- kritika zájmu etiky výhradně o pojmy povinnosti a závazků
- kritika zájmu etiky o univerzální pravidla chování (Mill, Kant)
- univerzální pravidla v moderní době nedávají smysl, protože předpokládají univerzálního zákonodárce, což je opuštěná myšlenka
- propaguje návrat k aristotelské etice charakteru, ctnosti a vzkvétání, zdůrazňující roli emocí a chápání morální psychologie, motivy jednání, přátelství, rodinné vztahy, hluboké štěstí.

Bernard Williams

- oddělil morálku od etiky. Morálka je zejména dílo Kanta a založeno na povinnosti a závazku. Zahrnuje také pojem viny – za nesplnění závazku.
- Morálka vylučuje pojem štěstí – dosažení dobrého života je často založeno na štěstí – mimo naši kontrolu – morálka založená na povinnosti to ne dostatečně reflektuje.
- Pojem etiky je širší než morálky – zahrnuje emoce, přátele, rodinu, společnost, společenskou spravedlnost – kompatibilní s řeckým pojetím, které lze nalézt u Aristotela a Platóna.

Alasdair MacIntyre

- Poskytuje koncepci ctnosti na základě historického studia různých koncepcí ctnosti.
- Různé, vzájemně neslučitelné koncepce vyplývají z různých sociálních praktik v různých obdobích a vyžadují pochopení sociálních a morálních souvislostí dané doby.
- Ctnost je způsob dosažení dobrého života v kontextu dané společnosti.
- Jeden cíl přesahuje všechny jednotlivé společenské praxe a konstituuje dobro celého lidského života – je to ctnost celosti, úplnosti, stálosti.

Tito tři autoři žádali radikální odklon od stávajících etických koncepcí a návrat k širšímu pojetí etiky zahrnujícímu také ctnosti.

Vymezení etiky ctnosti vůči deontologii a konsekvencialismu:

Jak mám žít?

Morální teorie zajímá dobro a zlo. EC mění základní otázku etiky. D a K zajímají správné činy, EC zajímá dobrý život a správný charakter.

Jaký je správný čin? - řeší specifická dilemata – tady a teď

Jak mám žít? - řeší život jako celek – jaký mám být, abych se vždy rozhodl správně.

Centrální pojem charakteru, a ten má být ctnostný.

Charakter a ctnost

EC vychází z aristotelského pojetí charakteru a ctnosti

- jde o stav bytí, komplexní nastavení mysli, nejen zvyk
- správné vnitřní stavy a emoce - např. Hodný člověk má určitý typ emocí a mentálních stavů
- jde také o činnost - ctnostné vnitřní dispozice vedou k činům, které jsou s nimi v souladu
- charakterové rysy jsou stabilní a spolehlivé dispozice – aplikovány konstantně napříč situacemi, lidmi a časy, ctnostná osoba je konzistentní
- charakterové rysy jsou vrozené – dobré i špatné (náklonnost k ochotě x náklonnost k žárlivosti)
- lze je však rozvíjet nebo potlačovat (role učitelů, rodičů, vrstevníků, idolů)
- EC klade velký důraz na morální vzdělání pomocí mravních vzorů. Jde o formu podmiňování a navykání si na jisté formy jednání.
- Ctnost však není jen nereflektovaný zvyk – je to zvolená, poznaná a akceptovaná reakce. Ctnost je zvolena záměrně kvůli sobě samé. Ctnostný člověk akceptuje řadu důvodů k jednání pro ně samé.
- Ctnost není síla vůle: nemusí bojovat s rozumem a jinými důvody k jednání. Ctnost znamená přirozené jednání v souladu s rozumovými důvody – u ctnostného člověka konflikt nenastává.
- Rozvoj ctnosti může trvat celý život. Jakmile je však ctnost ukotvena, je stálá, předvídatelná. Ctnost je otázka stupně a může být slučitelná s marginálními nectnostmi.
-
- Ctnosti nelze definovat pouze jako dispozice k jednání založené vnitřních emocích: například upřímnost nelze chápat jako dispozici založenou na přání mluvit pravdu, soucit na pohnutí, které je vyvoláno utrpením druhých. Důvod je, že takové dispozice mohou mít i děti, které ctnostné nejsou. Druhý důvod je, že je potřeba znalost jakou míru je vhodné v jakém kontextu použít. Mluvit vždy za všech okolností pravdu může vést ke katastrofálním důsledkům. Vykazovat soucit s osobou, která si za své problémy může sama, není moudré atd. K posouzení vhodnosti aplikace dané ctnosti je třeba phronesis – praktické moudrosti. Praktická moudrost umožňuje činiteli v každé situaci užít správných pohnutek k dosažení té správné věci. To děti a mravně nevyzrálí jedinci nedokáží, i když mají potřebné intence.
- Phronesis je tedy znalost eudaimonia – toho skutečného štěstí, toho na čem skutečně záleží, což pak usměřňuje jeho činnost v každodenních morálních situacích.

Anti-teoretičnost a nekodifikovatelnost etiky

Aristoteles tvrdil v Nikomachově etice, že studium etiky je nepřesné. EC kritizuje D a K, protože tento vhléd ignorují a hledají univerzální pravidlo aplikovatelné na všechny situace. Tato pravidla nejsou flexibilní a generují řadu neintuitivních řešení v komplexitě různých situací.

Různé morální problémy:

- mám říci kamarádovi pravdu o tom, že jsem jeho přítelkyně mě sváděla?
- Mám opisovat u zkoušky?
- Mám jít na potrat?
- Mám skočit do řeky pro cizí dítě?
- Mám se přidat ke kritice islámu?

Těžko řešit stejným univerzálním pravidlem. Je-li rozmanitá a proměnlivá povaha morální reality, musí být rozmanitá a proměnlivá také její řešení.

Jak mám žít? - komplexní otázka s komplexní odpovědí. - „teze o nekodifikovatelnosti etiky“

Teorie EC

Eudaimonismus

„štěstí“, „vzkvétání“, „prosperita“

problém s překladem: na rozdíl od vzkvétání a prosperity se E týká jen racionálních bytostí. Na rozdíl od štěstí jde o objektivní záležitost, osobní štěstí má subjektivní konotace.

Aristotelův argument z „funkce“

- činy mají cíle, cíle jsou dobra, např. vakcinace – zdraví, posilování – lepší výkon na skále.
- Předměty mají své funkce – nůž – řezat
- Funkce vymezují kvality – dobrá vakcinace, dobré posilování, dobrý nůž
- člověk má společenské funkce – dobrý lékař
- společenské funkce vymezují ctnosti
- cíl člověka jako člověka je však štěstí – eudaimonia – spočívá v naplnění spol. funkcí a rozumnosti.
- Střední cesta je způsob, jak dosáhnout eudaimonia.

Poznámky

Pro utilitaristy je ctnost jen prostředkem maximalizace blaha. Pro EC je ctnost nejvyšším dobrem o sobě.

EC zároveň ukazuje, proč je mravnost racionální a není v rozporu s vlastními zájmy osoby, jak bývá často poukazováno. Je-li ctnost nejvyšší dobro, je rozumné o něj usilovat. Toto D a K nedokáží vysvětlit.

Představitelé – Thomas Hurka, Philippa Foot, Rosalind Hursthouse – všechny koncepce se pokouší definovat dobrý život

Teorie EC založené na činiteli

Michael Slote – teorie ctnosti vycházející z našich intuicí o tom, které charakterové rysy jsou hodnotné. Inspirováno Humovým sentimentalistickým pojetím etiky.

Rozlišuje:

teorie zaměřené na činitele – eudaimonismus – etické teorie popisující morální život v pojmech ctnostného jedince, kde ctnost je vnitřní dispozice, čin je správný, pokud směřuje k hlubokému štěstí – eudaimonia

teorie založené na činiteli – hodnocení činu závisí na etických soudech o vnitřním životě morálních činitelů – je řada hodnotných rysů – benevolence, добрota, soucit – které můžeme identifikovat tím, že studujeme naše morální idoly. Čin je správný, pokud vychází ze správných motivů.

Etika péče

Feministická koncepce Annette Baier:

muži smýšlí maskulinně v pojmech povinnosti, spravedlnosti a autonomie, ženy v pojmech ženských jako péče.

Posun k femininním ctnostem: péče, trpělivost, schopnost vychovávat, sebeobětování atd.

Námítky vůči EC

Sobeckost

Morálka má být o jiných lidech, ne o sobě. Zájem o to, jak mé činy ovlivňují ostatní. EC je sobecká, protože hlavní zájem je, jak mé činy ovlivňují mě samého. Jiní mají instrumentální hodnotu – pomáhají mě stát se ctnostným.

Blaho (jako u konsekvenencialismu) je centrální hodnota. EC sdílí problémy s definováním blaha. Navíc považuje vlastní blaho za nejvyšší cíl – proto ona sobeckost.

Odpověď: ctnosti jsou ctnostmi právě proto, že jsou zaměřeny na jiné. Dobrota je o tom, jak reagujeme na potřeby jiných. Dobro činitele a dobro druhých jsou pevně spjaty a obě dobra jsou důsledkem ctnostného jednání. EC tedy sjednocuje racionalitu a morální.

Návod k jednání

K a D se domnívala, že cílem etické teorie je dospět k univerzálním pravidlům, které splňují dva požadavky:

- a) poskytnou rozhodovací proceduru pro všechny praktické situace
- b) budou srozumitelné tak, že i ne-ctnostná osoba jim může rozumět a správně je aplikovat.

V 60. a 70. letech vzkvétala bioetika a lékařská etika a D a K zjistili, že jejich principy lze stěží aplikovat na všechny rozmanité případy, které se v zde řešily. Dospělo s k tomu, že morální sensitivita, percepce, představivost a soudy informované praxí jsou třeba ke správné aplikaci obecných principů – stručně řečeno principy musí být doplněny o praktickou moudrost – phronesis. Proto byly body a) a b) opuštěny nebo jejich hodnota

snížena.

Odpověď: Důraz na morální idoly. I když je EC pružná a kontextuální, může být také návodem k jednání prostřednictvím následování morálních vzorů. Ctnostný člověk ví, jak má jednat, protože ctnost je rozvinutá a ukotvená charakterová vlastnost, která je reflektovaná. Získat tento vhled trvá dlouho, tedy návod k jednání je těžší, ale to je dáno povahou reality.

Některá pravidla EC jsou návody: jednej dobročinně, nejednej sobecky, udělej to, co je upřímné, nečiň, co je neupřímné, apod.
Vůči tomuto byla vznesena námitka z kulturní relativity ctností.

Morální štěstí

Morálka je o zodpovědnosti a vhodnosti chvály a viny. Chválu a vinu však připisujeme jen za vědomé činy. Ctnost jako impuls našeho jednání však závisí na vývoji, který je dán řadou náhodných faktorů – výchova, vzdělání, genetická výbava, přítomnost morálních vzorů. Závisí na štěstí. Pokud někdo má štěstí, je ctnostný, pokud ne, není. Je však možné chválit a vinit v takových situacích?

EC uznává křehkost dobrého života. Řada věcí se může pokazit na cestě ke ctnosti, ctnost nemusíme nikdy dosáhnout. Je to však zásadní charakteristika lidské existence a tím je ctnostný život ještě daleko hodnotnější.

Literatura:

Anscombe, G.E. M., "Modern Moral Philosophy", *Philosophy*, 33 (1958).

MacIntyre, A., *After Virtue* (London: Duckworth, 1985).

Williams, B., *Ethics and the Limits of Philosophy* (London: Fontana, 1985).

Foot, P., *Natural Goodness* (Oxford: Clarendon Press, 2001).

Foot, P., *Virtues and Vices* (Oxford: Blackwell, 1978).

Nussbaum, M., *The Fragility of Goodness* (Cambridge: Cambridge University Press, 1986).